

תיכון טכנולוגי
בנימין רוטמן
נעמת חולון

יהודי/ות צפון אפריקה בתקופת הכיבוש הנאצי

רקע

- ערב מלחמת העולם השנייה חיו בצפון אפריקה כ- 410,000 יהודים/ות.
- עם כיבוש צרפת על ידי גרמניה נשלטו רוב יהודי צפון אפריקה על ידי צרפת של וישי (דרום צרפת העצמאית), גם במקומות אלו נאכפו חוקי גזע:
 - במרוקו הוצאו תקנות נגד היהודים/ות.
 - באלג'יריה הוטלו על היהודים/ות מגבלות שונות תוך שלילת זכויותיהם/ן.
 - יהודי/ות תוניסיה היו היחידים/ות שסבלו מכיבוש נאצי ישיר בארצות צפון אפריקה.
 - בתונסיה נקטו הגרמנים מדיניות נגד היהודים/ות, החרמת רכוש, עבודות כפייה וכו'.
 - בלוב אכפו האיטלקים/ות, בעלי/ות בריתה של גרמניה, חוקי גזע, ושלחו יהודים/ות למחנות ריכוז, שבהם מתו רבים/ות מרעב וממחלות.

מדיניות הנאצים בתקופת השואה - תוניסיה

- ערב מלחמת העולם השנייה חיו בתוניסיה כ- 85,000 יהודים/ות. יותר ממחציתם/ן התגוררו בבירה תוניס והשאר התרכזו במספר קטן של יישובים.
- ב- 9 בנובמבר 1942 נכנסו כוחות גרמניים ואיטלקיים למדינה בתגובה על פלישת בעלות הברית למרוקו ואלג'יריה. מכאן והלך חל תפנית בגורלם/ן של יהודי/ות תוניסיה שהיו היחידים/ות שסבלו בארצות צפון אפריקה מכיבוש נאצי ישיר.

השיקולים של הנאצים בביצוע מדיניותם כלפי היהודים/ות בתוניסיה

- אם בנושאים אחרים השאירו הגרמנים סמכויות רחבות בידי מוקדי כוח שונים במדינה, הרי בכל הנוגע ליהודים/ות הם/ן נטלו לעצמם/ן את כל הטיפול בנושא.
- הגרמנים הקימו בתוניסיה מסגרת מיוחדת לטיפול ביהודים/ות ושלחו לשם נציג נאצי מטעם האס אס שיטפל בנושא היהודי. המדיניות האנטי יהודית של הגרמנים בתוניסיה נבעה מן התפיסה האידיאולוגית הנאצית, שראתה ביהדות כולה אויב מרכזי ועיקש.
- האוכלוסייה המוסלמית נמנעה מלשתף פעולה עם הנאצים בפגיעה ביהודים/ות.

הצעדים שנקטו הנאצים כלפי היהודים/ות בתוניסיה

- בנובמבר 1942 עצרו הגרמנים ארבעה מראשי הקהילה היהודית, אולם כעבור ימים אחדים שוחררו בעקבות התערבותם של המושל הצרפתי, של ראש עיריית תוניס המוסלמי ושל הקונסול האיטלקי.
- ועד הקהילה היהודית בוטל, ובדצמבר 1942 מינו הגרמנים ועד חדש לקהילה היהודית – ועד גיוס, והטילו עליו לגייס בתוך יממה אלפיים יהודים/ות לעבודות כפייה. הוועד גייס 120 איש בלבד. בתגובה תפסו הגרמנים עשרות בני ערובה מבין מנהיגי הקהילה ופתחו במאסרים המוניים ברובע היהודי. מכאן ואילך החל הוועד לטפל טיפול שוטף בכל ענייני הקהילה, ונעשה למתווך בין היהודים/ות לבין הגרמנים.
- בתקופת השלטון הנאצי נלקחו כ- 5,000 יהודים/ות לעבודות כפייה ופוזרו בכ- 30 אתרים ומחנות. המחנה הגדול והקשה ביותר היה בביזרתה.
- בעת התמוטטות הצבא הגרמני באזור, במאי 1943, הועסקו כ- 1,600 יהודים/ות בעבודות כפייה. הנאצים חרימו רכוש יהודי רב, הטילו קנסות כבדים על היהודים/ות והאשימו אותם/ן באחריות על ההתקפה של בעלות הברית.
- הנאצים עצרו כ- 19 פעילים פוליטיים יהודים/ות ושלחו אותם/ן למחנות ההשמדה בפולין, שם הם נרצחו.

האם קורות יהודי/ות תוניסיה הם חלק מהשואה?

עמ' 239

- נכון לראות בקורות יהודי/ות תוניסיה בששת החודשים של השלטון הנאצי כחלק מהשואה. אמנם תקופת השלטון הנאצי הייתה קצרה, אולם הנאצים יישמו בה חלק ממדיניותם האנטי יהודית, וכמו יהודי/ות אירופה גם יהודי/ות תוניסיה חוו רדיפות ורצח.
- הפתרון הסופי לא יושם בתוניסיה בגלל סיבות טכניות בלבד, כגון מיקומה הגיאוגרפי וריחוקה ממערך התחבורה של הרייך וממחנות ההשמדה בנוסף להעדר כוח אדם ליישום ההשמדה.
- הגרמנים בתוניסיה היו עסוקים יותר בלחימה נגד בעלות הברית, הקשר בינם לבין הרייך השלישי היה חלש ומשום כך לא התפנו לעסוק בתוכניות ההשמדה.
- ייתכן שאם שלטונם של הנאצים בתוניסיה היה ארוך יותר, היה עולה בידם לגייס את האוכלוסייה המוסלמית המקומית נגד היהודים/ות ולהקים בתוניסיה תשתית פוליטית ותעמולתית מתאימה.